

All shall be well
Als of je door een bodem zakt en dan in een nieuwe ruimte komt
In gesprek met Lydwien Nieuwenhuis mmz

Acht jaar geleden kwam Lydwien Nieuwenhuis mmz vanuit Rotterdam naar Tilburg, waar zij zich samen met een aantal medezusters inschreef voor een woning in of bij het complex van Johannes Zwijsen. In afwachting van de voltooiing van dat complex woont ze op steenworp afstand van de KUB te Tilburg in een appartement. Ze is voorzitter van de belangenvereniging van bewoners en spreekt daarom met enige zelfspot over zichzelf als 'baas van de bingoclub'.

Lydwien Nieuwenhuis (Hillegersberg, 1933) werd geboren als oudste dochter in een gezin van vier kinderen: na haar kwam broer Willebrord en twee zussen, Agnes en Bernadette. Haar kinderjaren zijn getekend door de Tweede Wereldoorlog. Ze maakte de aanval op Rotterdam mee in mei 1940 en later de bombardementen op de havens. Tekenend is een uitspraak van haarzelf als vroegwils meisje: *Ik heb de lastigste leeftijd van allemaal: te klein om te begrijpen wat het is en te groot om niet te begrijpen dat het verschrikkelijk is.* Ondanks de oorlogsjaren heeft ze veel goede herinneringen aan haar kindertijd. Haar moeder was vrolijk en vindingrijk, haar vader poëtisch en nuchter. Lydwien: *Mijn moeder was een fabrikantendochter en mijn vader journalist bij De Maasbode voor Kunst en Letteren. Moeder huldigde het principe dat het leven sober moest zijn, maar rijk aan feesten. Van alle familiegebeurtenissen, kerkelijke en nationale feestdagen werd iets bijzonders gemaakt door versieringen, teksten en trakaties.*

De moeder van Lydwien kon goed koken, maar ze was zeker geen doorsnee-huisvrouw. Ze was vaak op pad voor vrijwilligerswerk of voor de Katholieke Vrouwenbond. Vader en moeder verstonden de kunst om elkaar de ruimte te laten om ieder een eigen leven te leiden. Het kwam regelmatig voor dat ze afzonderlijk op vakantie gingen en wanneer ze Lydwien bezochten in het moederhuis kwamen haar ouders van verschillende kanten.

Lydwien, die het autonome optreden van haar ouders altijd als heel normaal had ervaren, ontdekte later hoe bijzonder het eigenlijk was. Vrij om te mogen doen wat je zelf belangrijk vindt en je niets aantrekken van het oordeel van anderen: dát leefden vader en moeder Nieuwenhuis hun kinderen voor.

Kritisch katholiek

Vader was een echte verhalenverteller, die zijn kinderen ook gedichten van Gezelle, Nijhoff, en Prins voorlas. Lydwien mocht al vroeg mee naar toneeluitvoeringen, onder andere naar scripts die haar vader geschreven had over Charles de Foucauld en Alfons Ariens. Geen wonder dat er thuis ook toneel werd gespeeld, bijvoorbeeld bij gelegenheid van de verjaardagen van de ouders.

Lydwien's vader was door verschillende schrijvers op het spoor gezet van de Benedictijnen. Hij werd oblaat en raakte bekend met de nieuwe liturgische beleving gestoeld op eucharistie en getijdenviering. Hij kerkte in Delfshaven bij pastoor Van de Beukering, die toen al – in de twintiger jaren - met zijn gezicht naar de parochianen en in het Nederlands eucharistie vierde. Lydwien: *We werden echt katholiek, maar ook kritisch opgevoed. Je moest wel luisteren naar de zuster op school of de pastoor, maar je mocht hen ook commentariëren. In ons gezin werden heel uitgesproken meningen verkondigd en soms hadden we ook stevige aanvaringen onderling. De kinderen Nieuwenhuis gingen wel eens een weekend mee naar de Benedictijnen en zo raakten allen vertrouwd met het getijdengebied. In de Advent en in de Vasten werd er na de*

maaltijden plechtstatig voorgelezen uit Jesaja en Jeremia. Lydwien: *Als vader dat dreigde te vergeten sloeg vierjarige Agnes met de lepel op tafel. 'Vader: Mias lezen!'*

Alstubleift niet naar het klooster

Mocht het schijnen dat je met zo'n achtergrond vanzelf een religieuze roeping zult krijgen, dan zal Lydwien dat ten stelligste ontkennen. Onder de zusters, die zij kende van school waren echte persoonlijkheden, maar hun leven stond Lydwien absoluut niet aan. Lydwien: *Die habijten alleen al en dan al die beperkingen van nergens heen kunnen en dicht op elkaar wonen in zo'n ongezellig en onpersoonlijk klooster. Niet eens een eigen kamer. Nee, mijn keus zou het niet zijn.* In het laatste jaar van de middelbare school kwam ze in aanraking met de Vrouwen van Nazareth, een lekenbeweging, ook bekend als De Graal. Zij hielden 'studiekampen' in Ubbergen en op de Tiltenberg en wisten de scholieres te inspireren en te enthousiasmeren.

Na afronding van haar middelbare school vond Lydwien dat haar moeder een sabbatsjaar had verdiend, dus bood ze aan om het huishouden over te nemen. Haar moeder ging hier op in en Lydwien schafte twee grote witte schorten aan om haar nieuwe status te onderstrepen. Ze genoot van haar nieuwe verantwoordelijkheden en dacht ondertussen goed na over haar toekomst. Via familieleden had ze al eerder gehoord van de Medische Missiezusters en geleidelijk werd het Lydwien duidelijk dat zij zich bij hen wilde aansluiten. Ze was 20 toen ze in 1954 naar het klooster ging en erg jong in vergelijking met veel medezusters, die voor ze intraden al hadden gewerkt als verpleegkundige, vroedvrouw of arts. Bij de Medische Missiezusters vond ze een nuchtere spiritualiteit, gevoed door liturgie en Schrift terug. Ze hield erg veel van Gregoriaans en dat werd volop gezongen. Er waren goed verzorgde vieringen, veel vrolijkheid, een groot aantal jonge zusters. Belangrijk was ook de internationaliteit, waardoor het nooit benauwend was. Lydwien: *We gingen niet om te bekeren, maar om iedereen de best mogelijke gezondheidszorg te geven. De start lag in Brits-Indië, waar moslimvrouwen geen mannelijke artsen*

mochten zien. Naar schatting tweederde deel van mijn medezusters is gekomen voor het medische missiewerk. In de jaren veertig en vijftig kon je bijna nog niet als vrouw alleen naar missielanden. Een derde deel kwam primair voor de religieuze inzet. Ik hoor bij die laatste categorie, voor mij stond het religieuze voorop.

Lydwien herinnert zich hoe haar noviciaatstijd werd gekenmerkt door een uiterst sobere levenswijze. Zo kwam er slechts eenmaal per week vlees op tafel. De stichteres maakte in de visitatieboeken stevast een aantekening van het gebrek aan voedsel. Enkele zusters werkten in Nederland en ontvingen een klein salaris in ziekenhuizen. De zusters waren aangewezen op de inzameling van giften (de bekende Vriendenkringen), ook in natura. Voorts kregen zij voedseloverschotten van de bakker en de groenteboer. De villa in Imstenrade was voor de geprofeste zusters. Lydwien: *We sliepen ongeveer vijf minuten daar vandaan bij een boer in een watertoren. 's Winters was het daar bere-koud, maar het was heel avontuurlijk en daardoor aantrekkelijk. Bovendien werden alle ontberingen religieus geïdentificeerd.*

Groei en ontplooiing

De docenten in het noviciaat waren paters uit de buurt die ook les gaven op hun eigen grootseminaries. Zij en de celebranten die voor gingen bij de Medische Missiezusters waren uiterst redelijk; zij hielden rekening met het werk en propageerden geen eenzijdige spiritualiteit. Toch waren er ook bij de Medische Missiezusters iets te veel voorgeschreven gebeden. Lydwien: *Nu – zoveel decennia later - is onze spiritualiteit heel divers geworden. De verschillende culturen hebben een eigen inbreng en het heel uiteenlopende werk drukt een stempel op onze persoonlijke religieuze beleving. We hebben ons al heel vroeg aangesloten bij de parochiekerk ter plaatse. Persoonlijk heb ik de omslag betreurd waarbij alle gelovigen actief moesten bijdragen aan bijna iedere viering. De vele gemeenschappelijke onderdelen en het passieve bidden waren voor mij de ideale bedding voor contemplatie. We hebben als Medische Missiezusters veel ruimte geschapen voor een persoonlijke bele*

ving van de Godsrelatie, spiritualiteit. Veel medezusters laten zich inspireren door de mensen met wie ze werken en met wie ze samen vieren. Voor Lydwien's ontwikkeling zijn achtereenvolgens de Dominicusparochie in Amsterdam (Spuistraat), Het Steiger in Rotterdam en de studentenparochies van Utrecht, Rotterdam en Tilburg van groot belang. Lydwien: Vaak ervaar ik dat ik daar in gebed en zang veel terugvind aan bezieling en elan zoals wij die in onze jonge jaren bij de Medische Missiezusters vonden en gestalte gaven. De bisschoppen dreigen om de subsidiekraan van het studentenpastoraat dicht te draaien, omdat de vieringen te oecumenisch zouden zijn. Jammer dat bij de hiërarchie het vertrouwen ontbreekt dat er hier iets goeds gaande is.

Haar sociologie studie in Utrecht was de derde opdracht, waaraan ze in 1966 begon. Eerder werd haar psychologie studie afgebroken, omdat de toenmalige overste een psycholoog in eigen gelederen niet zag zitten. Toen zou Lydwien met enkele anderen in Rome les krijgen van de stichteres Anna Dengel, maar ook dat pakte anders uit en Lydwien werd met een aantal medezusters naar Regina Mundi gestuurd voor een theologie-studie. Het onderwijs in vier talen was redelijk goed en de docenten waren heel divers. Lydwien: *We zaten in de jaren 1960-1963 in een zusterspension achter het Vaticaan en daar leefden we veel vrijer dan we in Nederland gewend waren. Ik heb er veel zusters van andere congregaties leren kennen. We stonden allemaal op het punt de eeuwige professie af te leggen en hadden heel veel plezier samen. We voelden ons gewaardeerd om wie we waren. De internationale gemeenschap heeft me uiteindelijk het meest geboeid. Mijn ouders kwamen elk jaar veertien dagen op bezoek en mochten in het zelfde pension logeren. Ook dat was heel plezierig.*

Na afronding van deze theologie-opleiding werd Lydwien secretaris van de provinciaal overste en gaf ze les aan de novicen. Toen deze overste zich beklaagde dat die SNVR¹

zulke moeilijke studiedagen hield met ingewikkelde begrippen uit de menswetenschappen zag Lydwien haar kans. De provinciaal overste was er van te overtuigen dat Lydwien opnieuw moest gaan studeren opdat zij een en ander beter zou kunnen gaan begrijpen. Binnen twee maanden zat Lydwien in Utrecht om sociologie te studeren. En toen ze daar zes jaar later mee klaar was bleek in veel congregaties de tijd rijp te zijn voor toepassing van inzichten uit de menswetenschappen.

Lydwien heeft veel plezier gehad van haar sociologie-studie. De kloosterlijke werkelijkheid werd meestal heel eenzijdig religieus geduid, terwijl zij juist heel graag een sociologische vertaalslag maakte teneinde de te zware

nadruk op het religieuze aspect van het gemeenschapsleven te verlichten. De stem van de overste is niet de stem van God. Je kunt statuten en constituties zien als spelregels om het leven met elkaar mogelijk te maken.

Freud, Marx en Nietzsche worden wel meesters van de verdachtmaking genoemd en wanneer je hun gedachtengoed bestudeert heeft dat consequenties voor je geloof. Lydwien: *Het kleedt je geloof nogal uit, terwijl het je anderzijds helpt in je persoonlijke en religieuze groei. Geloofsvoorstellingen zijn voor driekwart projectie. Als je dat kunt accepteren dan is er niets aan de hand. NOU EN? kun je denken en dan is het alsof je door een bodem zakt, waardoor je in een nieuwe ruimte belandt, die wel de tweede naïviteit of tweede onschuld genoemd wordt.*

Besturen

Lydwien: *de menswetenschappen hebben ons geholpen en gestimuleerd tot meer realiteitszin. In een latere fase heeft het werken met*

¹ Stichting Samenwerking Nederlandse Vrouwelijke Religieuzen

*enneagrammen ertoe geleid dat besturen meer grip kregen op het dagelijks reilen en zeilen doordat zij leerden rekening te houden met verschillende persoonlijkheidstypen. Besturen hebben momenteel meer de rol van facilitator dan van opdrachtgever. Het is hun taak om de persoonlijke roeping van zusters te begeleiden, zodat zij kunnen uitgroeien en hun persoonlijke talenten ontvouwen. Vragen over wat mag wel en wat mag niet behoren eigenlijk tot het verleden. Die grote aantallen religieuzen uit het verleden garandeerden een indrukwekkende slagkracht, maar de keerzijde daarvan was de teloorgang van persoonlijke roeping en talenten. Volgens Lydwien zijn religieuzen te lang eendimensionaal gevormd, waardoor zij kunst pas waarderen wanneer deze in een kerkgebouw hangt of klinkt. Religieus leven omvat zo veel meer dan het traditionele religieuze leven. Lydwien: *Het is beter en realistischer om meerdere dimensies aan het licht te laten komen. Daarom verheugt het me wanneer ik bijvoorbeeld in Speling lees dat Aids-pastor Ricus Dullaert ook werkzaam is als antiquair. Je bent fulltime gelovige, ook als je een deel van je tijd andere activiteiten ontplooit.**

Lydwien vindt dat actieve religieuze congregaties in Nederland niet meer moeten hopen op uitbreiding van de eigen gelederen. Lydwien: *Ik zeg het niet omdat ik er niet van overtuigd ben dat onze bezieling niet de moeite waard zou zijn om door te geven en ook niet omdat ik denk dat jonge mensen niet soortgelijke idealen hebben als wij, maar om maatschappelijke en culturele redenen. Om te beginnen is er het leeftijdsverschil. 'De nieuwe tijd is niet in mensen bij ons binnengekomen' zei zr Louise van Laarhoven daar eens heel treffend over.*

Dit maakt het moeilijk – zo niet onmogelijk – voor die enkeling om op haar eigen wijze roeping gestalte te geven. En dan hebben de bestaande instituten niet veel anders te bieden dan het inlijven van deze jongeren in hun nog altijd sterk door Rome bepaalde, achterhaalde structuren. Dat is geen kansrijk perspectief.

Inspiratie

Vraag je Lydwien naar haar inspiratiebronnen dan kan ze zich moeilijk beperken. Zij kreeg met de papepel een voorliefde voor Benedictus toegediend. Diens Regel spreekt haar aan, omdat deze zo mild is. Men moet niet te veel eisen, de zwakkeren niet ontmoedigen en de sterken juist stimuleren om iets méér te doen. Lydwien weet zich voorts geïnspireerd door Thomas Merton, die voor haar de Europese en de Amerikaanse traditie vertegenwoordigt, door de geschriften en liederen van Huub Oosterhuis, die een nieuwe taal schiep voor onze religiositeit. Maar ook 'gewone' mensen die op haar pad komen, zoals bijvoorbeeld zr Antoinette van Pinxteren, kunnen haar begeistere. En ze wordt geraakt door de verhalen van haar medezusters in Azië. Lydwien: *die vrouwen hebben soms vanuit haar religieuze beweging een enorme omslag gemaakt door in arme vissersdorpen te gaan werken. Dat ontroert me en het vervult me van trots op mijn medezusters.*

De veertiende-eeuwse kluisenares en mystica Julian of Norwich behoort ook tot Lydwien's favorieten. Julian of Norwich leefde in een tijd van massale sterfte en verwoestingen. De extreem wrede, honderdjarige oorlog was uitgebroken, de Zwarte Dood eiste duizenden slachtoffers, in Norwich werd een boerenopstand hardhandig neergeslagen en hun leider werd geëxecuteerd vlakbij de plaats waar zij verbleef. Tijdens intense concentratie op een crucifix kreeg ze visioenen van de liefde van God, 'Revelations of Divine Love'. Wat eeuwen later nog altijd doorklinkt in de geschriften van deze mystica is haar diep doorleefde Godsvertrouwen dat *all shall be well*. Alles zal goed zijn.

In diezelfde lijn ervaart Lydwien ook Markus 4, 26-30

[26] *En hij zei: 'Het is met het koninkrijk van God als met een mens die zaad uitstrooit op de aarde: [27] hij slaapt en staat weer op, dag in dag uit, terwijl het zaad ontkiemt en opschiet, ook al weet hij niet hoe. [28] De aarde brengt uit zichzelf vrucht voort, eerst de halm, dan de aar, en dan het rijpe graan in de aar. [29]*

Maar zo gauw het graan het toelaat, slaat hij er de sikkel in, omdat het tijd is voor de oogst.'

Lydwien: die gratuïteit vind ik zo weldadig. Het is een relativering van het harde werken. Het voltrekt zich constant zonder dat je er veel voor hoeft te doen. Het overkomt je. Laat het maar toe.

